

DET VAR DET HÄR MED BILAR.

Författare: Toivo Molin

”Det här är ju inte den första bil jag beundrat, kört och ägt”, Sebastian Conrad lutar sig litet lojt mot förarsätets skinn och smeker ratten. Grabbarna runt hans bil: en röd Maserati Spyder – cabriolet, specialversion – 405 hk, har för tillfället släppt intresset för sina egna sportvagnar uppställda på gräsmattan framför slottet.

”Jodå”, han ser sig omkring bland dem som beundrar hans bil. ”Det har allt blivit en del bilar och även motorcyklar under årens lopp. Han stryker ena näsvingen eftertänksamt med tumnageln och tar sig sedan om nästippen med tummen och pekfingeret, varpå han avslutar putsningen genom att dra in luft genom näsan samtidigt som han glider med pekfingerets krökta rygg över näsvingarna – en i taget.

”Jag tog mitt körkort i metropolen Hässleholm 1951 och det kostade mig en och femti.”

”En och femti”, säger en av grabbarna. ”Nu brer du allt på bra va? Hur bär man sig åt för att få ett körkort för en och femti?”

”Jo, i sambandstjänsten ingick det att köra radiobil bland annat, och av den anledningen måste vi naturligtvis ha körkort. Den som inte hade körkort tidigare, civilt, fick den utbildning som krävdes gratis i det militära.” Sebastian lutar sig fram över ratten och blåser bort ett obefintligt dammkorn på instrumentbrädan. ”Som sagt: det har blivit en del bilar av olika märken under årens lopp, både militärt och civilt och man har ju gjort en del erfarenheter.” Grabbarna lyssnar.

”Under utbildningstiden i Hässleholm körde vi ju som sagt radiobilar PV60, lastbilar, Fargo-jeepar – amerikansk surplusmateriel – transportbilar i ambulansstuk och en del annat: motorcyklar till exempel, man fick en hel del praktisk erfarenhet på det sättet, och det har man ju haft nytta av”, Sebastian smeker ratten och lutar sig bekvämt tillbaka.

”Min första civila bil var en Mercedes Bentz 170V Cabriolet 1938. Den köpte jag av en bilhandlare på Östermalm med kontor någonstans i en uppförsbacke. Min kvinna och jag tog en tur med den bilen ut till Ingarö en söndag i vackert väder.

Det hade regnat under natten, men dagen såg ut att bli fortsatt fin, så vi startade ut mot Gustavsberg och vidare mot Skälsmara, där vi hade morfar boende i en röd liten stuga uppe på berget.

Durken var litet otät på passagerarsidan bland annat och det innebar att varje gång vi passerade en vattenpuss fick fästmän lyfta på fötterna för att inte bli våt. Vi satte litet system i det hela så till vida, att jag höll kontroll på vägens sträckning och hon spanande in vattenpussarna i god tid.

Det hela gick bra och vi anlände till Skälsmara i god stil och svängde upp framför logen, nedanför den röda stugan, och klev ur. Morfar kom ner från stugan och inspekterade, han var imponerad av sportbilen, det gick inte att missta sig på den saken. Han var mindre imponerad, när vi tagit adjö efter kaffe med dopp, när vi inte fick igång "Merchan".

Vi kontrollerade motorns detaljer efter att ha lyft motorhuven och upptäckte då att en liten kondensator hängde lös i en liten kabel och vickade fram och tillbaka litet desorienterad. Vi kom överens om att morfar skulle hålla kondensatorn mot närmaste metallyta, under det att jag vred om nyckeln och gjorde ett startförsök.

Undrens tid var ännu inte förbi – motorn gick igång. Morfar tog bort kondensatorn – motorn stannade, han satte tillbaka kondensatorn – motorn gick igång. Morfar visste på råd och gick upp till stugan och hämtade en tub "Karlssons Klister". Vi klistrade fast kondensatorn, kramade om morfar och åkte hem – nu hade vägarna torkat upp. Till saken hör också att morfar inte var min morfar, men han hette Karlsson.

På måndagen skulle "Merchan" lämnas tillbaka, hade jag bestämt, men efter en kall natten startade den inte. Framåt middagen prövade jag åter, solen hade gjort sitt, bilen gick igång och jag kunde ringa bilhandlaren och förklara mitt ärende – han lät inte glad. "Merchan" parkerade jag bakom några bilar i uppførsbacken utanför hans kontor, när jag hade anlant, knackade på kontorsdörren och steg in. Han föreslog att jag skulle köra fram "Merchan", så att han kunde se den. Nu gällde det. Skulle bilen gå igång eller skulle återlämnande gå åt pipan? Den gick igång. Inne på kontoret höll jag upp köpekontraktet han skrivit ut så, att han skulle kunna läsa titel och namn på en låtsad polis jag skrivit dit. Affären såg ut att kunna avslutas snabbt.

"Nu skall vi se om det är några skador på bilen, innan du får pengarna i handen" sa den vänlige mannen, som hade blivit högröd i ansiktet efter att ha tagit lappen ifrån mig och läst namnet på "kriminalkonstapeln". Vi gick ut.

Han gick runt bilen. Det fanns tydligen ingenting att anmärka på, för han sa inget. Han lyfte på motorhuven. Kondensatorn gungade fram och tillbaka på sitt kabelfäste. Han stängde motorhuven och satte sig bakom ratten. Han vred om startnyckeln. ”Merchan” startade inte. Han vred ner reglaget från högtändning till lågtändning. ”Merchan” startade. Han tog ur startnyckeln, vi gick tillbaka in på hans kontor och jag fick mina pengar tillbaka efter det att han dragit av tio procent på beloppet. ”Enligt lagen”, sa han. Jag sa inget utan tog spårvagnen hem till gamla ”Sumpen”, men funderade under hemfärden på det där med hög- och lågtändning, som jag missat.

”Den där mercedesen skulle du ha behållit”, var det någon av grabbarna som sa. ”Den hade varit värd en hel del i dag.” Man skulle gärna vilja hålla med honom.

NÄSTA BIL

Nästa bil jag köpte, efter att ha sett en annons i ortens tidning, var en FIAT Topolino, en sådan där liten ”Du och jag” – 500 kubik – 1947. Vi köpte den av mannen som körde fram den till vår adress och vi betalade den kontant.

Vi, min kvinna och jag, trängde ihop oss och begav oss till Norrköping helgen därpå. Vi fick upp hastigheten till fyrtiofem kilometer i timmen, så det tog en stund att komma fram till svärföräldrar och släkt i övrigt, där vi visade upp nyförvärvet. Min svåger tittade på underverket, som att det skulle vara något, som katten släppt ifrån sig intill trottoarkanten – han körde själv en Chevrolet. Vi lyfte på motorhuvuden, men såg egentligen ingenting först, men jag anade att den lilla klumpen bland alla tåtar skulle kunna vara motorn. Min svåger plockade litet bland tåtarna och stängde sedan motorhuven. Vi stannade över natten mot lördag och umgicks flitigt med alla vänner vi inte sett på något år.

Efter att ha sagt hej då till alla vänner dagen därpå, trängde vi ihop oss i bilen min älskade och jag. Jag vred på startnyckeln för att anträda färden mot hemmet – solen sken. Motorn startade men gick litet ojämnt. Vi steg ur, lyfte på motorhuven och såg hur en kondensator förargligt satt och nickade i närheten av något av betydelse – troligen. Svågern tryckte kondensatorn mot det som antagligen var av betydelse och motorn gick jämnare. Vi satte fast kondensatorn. Det hela hade tagit litet tid och vi bestämde oss för att stanna en natt till – det var ju i alla fall söndag dagen därpå och jag kunde fixa litet med bilen innan vi körde hemåt för gott.

Eftersom jag i alla fall hade gott om tid under söndagsmorgonen körde jag ner på stan och köpte en burk REDEX, någonting man kunde sota motorn med hade jag hört. På burken fanns angivet att man skulle göra så och så, men jag läste inte bruksanvisningen – det skulle nog gå bra ändå. Efter att ha lokaliserat oljepåfyllningshålet hällde jag i vätskan och allt var därmed klart för automatisk sotning under motorns gång på vår väg till hemmet.

Söndagen var vacker och vi startade hemresan efter lunchen i glada vänners lag. På vägen hem fick jag upp hastigheten till anmärkningsvärda sextio kilometer i timmen. Ja, i utförbacken ner mot rondellen i Midsommarkransen tangerade hastighetsnålen till och med siffran sextiofem – men det var innan motorn skar.

Vi rullade så länge det fortfarande fanns möjlighet att utnyttja den inneboende kraften och parkerade därefter snyggt intill en telefonkiosk, lyfte ur vårt bagage och tog bussen till Sundbyberg. Det började skymma.

Under kvällen ringde jag till mannen som sålt denna lilla Fiat till oss och förklarade läget. Han verkade förvånad när jag sa att han kunde hämta sin bil och ge oss oskyldiga barn pengarna tillbaka, men gav efter så småningom. Han kom med ett förslag: han ville hjälpa oss och ge oss kompensation för allt besvär genom att leverera en Hillman, visserligen av ett värde vida överstigande de slantar vi gett honom för Fiaten, men han menade att han var en snäll människa.

Den snälla människan körde fram och parkerade en svart, blänkande Hillman utanför vår portgång dagen därpå och vi skiljdes som vänner. Denna Hillman, bland konnässörer känd som "Ljuva kvarten", visade sig vara litet glapp i styrningen, vilket medförde att man inte kunde hålla en stadig kurs. Bilen tillät sig att vandra litet fram och tillbaka i färdriktningen och man fick hela tiden parera med ratten – man höll sig vaken och det hela var spännande i början.

När jag ringde den snälla mannen och framförde mina synpunkter på bilens styrinrättning, menade han att: "Det är bara att dra åt skruven litet i styrsnäcken", och då gjorde jag det. När jag hade dragit åt skruven i styrsnäcken gick bilen rakt fram – även i kurvorna, och så kunde jag naturligtvis inte ha det, man vill ju i alla fall följa vägen. Därför lossade jag på skruven och allt blev vid det gamla. Experimenten med denna "Ljuva kvart" fortsatte jag på ett gammalt flygfält i Tullinge, där jag kunde köra omkring litet som jag ville. Det fanns en del gupp i en av de filer som använts för att taxa flygplanen ut till själva startbanan och det var nu jag märkte att däcken skrek till då och då, varvid bilen gjorde ett litet glädjeskutt.

Eftersom jag inte kunde lista ut vad fenomenet kunde bero på, tog jag ut riktningen till hemorten och anträdde återfärden – litet slingrigt.

Då och då skrek ett däck och hade så när vid ett tillfälle skrämt livet ur en gammal dam, som antagligen tänkt ta sig över gatan vid ett övergångsställe, där hon redan satt ned en fot. Eftersom hon varnades i god tid av de skrikande däcken tog hon sig åter upp på trottoaren, där hon stod avvaktande och kanske också funderade över på vilken sida av gatan jag skulle korsa övergångsstället och om bilen skulle skutta och på så sätt ta sig upp på trottoaren. Innan jag hunnit fram vände hon om och gick tillbaka, troligen samma väg som hon kommit – vi kände oss nog lika befriade hon och jag, nöjda med det sätt, på vilket det oplanerade mötet avlöpt och med alla ben i behåll.

När jag passerade en bilverkstad gick jag in och frågade litet om fenomenet med de skrikande däcken. ”Det är bromsvajrarna. Dom är fört hårt spända. Kom in om en vecka skall vi se vad vi kan göra åt det hela.”

”Vad vet du om REDEX?” frågade jag en av montörerna.

”REDEX”, svarade han. ”Det använder vi att sota bilmotorer med.”

”Jaha? Hur går man tillväga?” Jag ställde frågan och spetsade öronen.

”Man lyfter bort luftrenaren och håller vätskan genom förgasaren medan motorn går, sotet löses upp och försvinner ut genom avgasröret – rätt effektivt. En del svart rök bakom visserligen, men man kan ju ställa sig en bit bort från bebyggelsen under själva proceduren.”

”Tack skall du ha för tipset”, sade jag, ”det kan vara något att tänka på.” Vi morsade på varandra och jag skumpade vidare.

”Hällde inte du redexen i oljetråget?” En av grabbarna böjer sitt huvud litet framåt och kliar sig samtidigt i nacken utan att se på mig. Jag låtsas inte om frågan utan fortsätter:

”Tidig måndag morgon – redan klockan tre kör jag mot Norrköping, där svågern väntar. Vi hade kommit överens om den troliga tidpunkt jag skulle kunna vara framme. Det blir litet sicksackkörning under morgontimmarna och en hel del skuttande när bromsvajrarna kastar i guppen och får bromsbanden att nypa, det tar tid, men det går vägen och jag kommer fram utan att ha fått något offer på stötfångarna. Gemensamt undersöker vi ”Ljuva kvarten” och inser snart att det inte är mycket att göra åt eländet.

”Du”, säger jag. ”Nu åker vi ner till bilhandlaren på Stockholmsvägen och ser vad han har att bjuda på, kanske kan vi byta bilen mot någon annan. Om han vill provköra den här ”Ljuva kvarten”, innan han byter in den, så får du sätta dig där bak på högersidan och tynga ner. Jag har kommit underfund med att då skriker inte bromsarna.”

Vi gick omkring litet på biltorget min svåger och jag. En mängd olika, begagnade bilar stod uppställda och jag stannade framför en svart Citroën B15 sexcylindrig Familiare, femsistsig. Med två uppfällbara stolar blev den sjusitsig. Antagligen var bilen förlängd och kan ha gått som droska.

En högre man kom ut ur ett mindre, korvkioskliknande kontor och hälsade på oss. Efter att ha dividerat litet fram och tillbaka kom vi överens om att han först skulle åka till sin verkstad och hämta startmotorn som var på reparation och komma tillbaka med den och en montör med verktyg att montera manicken. Under tiden kunde vi inspektera Cittran, som han sa'. När han sedan skulle återkomma med montören, ville han provköra ”Ljuva kvarten” och det var det ju inget att säga om – det var i sin ordning tyckte vi.

Efter mindre än en halvtimme satt vi i den ”ljuva”: jag på passageraresätet och svågern uppklämd på baksätets högra sida, så långt ut mot väggen som möjligt. Ekipaget lutade nu betänkligt åt styrbord men rätade upp sig i och med att den högreste intog förarsätet och därigenom ballanserade karossen i nivå med horisontallinjen. Den högreste startade motorn och vi rullade runt kvarteret.

”Den verkar lite glapp i styrningen!” Jag höll med. ”Men, jag tror att det bara är en justeringsfråga”, sa jag. Han höll med – med viss tvekan. Vi återvände till biltorget och bytte bilar. Jag tror att jag fick lägga några sedlar emellan, men jag är inte säker, jag framhöll att han just övertagit en veteranbil.

När montören hade monterat färdigt startmotorn och kontrollerat en del detaljer, flydde vi fältet och intog närmaste mack, där vi tömde bensinförrådet, i det närmaste, innan vi drog vidare – han, svågern hemskjutsad till bostaden och jag mot hemmet Sundbyberg. Skymningen föll. Det började regna.

Motorn slamrade litet upp till hastigheten 120 km i timmen, men sedan blev den tystare och tystare allt eftersom hastigheten ökade och ljudet av fartvinden tilltog. Regnandet ökade och jag kände mig litet kall om högerbenet och foten neri skon.

När jag lutade mig fram över ratten och stack ner handen kände jag att byxan var genomblöt, det skvalpade också i skon när jag rörde tårna litet på försök mot gaspedalen. Ett klapprande ljud fångade mitt intresse. Jag lutade mig fram mot vindrutan och märkte då att framför denna vindruta, på själva torpeden, vibrerade en svart liten rektangulär lucka över det hål den antagligen skall tillsluta.

I det ögonblicket flimrade ljuset från en bensinmack förbi genom vindrutans regnvåta yta, när jag passerade Nyköpings centrum. Bensinmacken, som jag först uppfattade som en hägring på stort avstånd, visade sig vara högst påtaglig och jag svängde in på tillfarten.

Mackkillen förstod snabbt min situation, kom ut med en ficklampa i duggregnet, lyste in under ratten och konstaterade att: ”Det saknas en mutter som skall hålla reglagearmen till ventilationsluckan på plats”, sade han bekymrad. En sådan mutter hade han inte i sitt lager. Han kom ut med sin specialgrej istället, en ståltråd och fixade till det hela genom att snurra litet fram och tillbaka mellan de olika detaljerna.

Efter att ha tömt min högra sko på vatten och vridit om strumpan följde jag med in på stationen, betalade mackkillen för hans arbete, köpte en värmefilt, gick tillbaka ut till min Citroën, tog av mig de våta byxorna, satte mig upp på bilsätet, svepte värmefilten om mig och fortsatte färden mot hemmet. Räddaren i nöden, mackkillen, vinkade till avsked – jag vinkade tillbaka i mörkret.

Vi gjorde några räder fram och tillbaka Sundbyberg – Norrköping – Sundbyberg, min kvinna och jag innan jag en dag åkte in till Odenplan, där jag letade upp en bilhandlare att sälja bilen till. När denne bilhandlare med mig i passageraresätet provkörde bilen hade jag fullt upp med att hosta till i rätt ögonblick och överrösta det ljud som uppstod i gatukorsningarna. Det ville gärna klonka till i framhjulens upphängningsanordning förargligt nog. På en verkstad jag besökt hade man sagt att det var knutarna som troligen var slut, en vanlig åkomma på den konstruktionen, skulle kosta en del att åtgärda – man hade ruskat litet på huvudet och sett bekymrade ut å mina vägnar.

Vi gjorde upp affären på stående fot, nåja sittande – i varje fall jag – eftersom jag satt mig ner över ett rosthål i den ena framskärmens ovansida. Lacken var annars fin och vi tog varandra i hand, som det bjöds i god affärssed.

Spårvagn nummer femton stannade till på Odenplan, jag äntrade och gled med den mot Sundbyberg och den väntande hustrun.

Sebastian Conrad tar blicken från vindrutan, där hela scenariot just utspelats för hans inre blick, ser på grabbarna runt bilen, stryker håret bakåt mot nacken och halsen, där han låter handen stanna, medan han sträcker ryggen bakåt mot sätet och låter vänster hand vila på bildörrens nedvevade glasruta.

”Håll med om grabbar, att det var roligare förr, med alla gamla bilar.”

Copyright © Toivo Molin 22 september 2007